

Universiteit Utrecht
Master Psychologie, Kinder- & Jeugd

Thesis

‘Met meer zelfwaardering naar de middelbare school’

Een onderzoek naar de invloed van de zomercursus ‘Plezier op School’ op de zelfwaardering van aanstaande brugklassers en de modererende werking van persoonlijkheid hierop.

Student: Kirsten Manussen

Studentnummer: 3270696

Docent: Saskia Mulder en Marcel van Aken

Datum: Juni 2012

Samenvatting

Inleiding: In dit onderzoek is gekeken naar de invloed van de zomercursus ‘Plezier op School’ op de zelfwaardering van aanstaande brugklassers en de modererende werking van persoonlijkheid hierop.

Methode: Zelfwaardering is gemeten bij 375 participanten aan de hand van de subschaal 'Gevoel van Eigenwaarde' van de Competentie Belevingsschaal voor Adolescenten (CBSA). Persoonlijkheid is gemeten aan de hand van de Nederlandse vertaling van de Big Five Inventory (BFI). De helft van de participanten heeft deelgenomen aan de zomercursus. De andere helft heeft geen interventie gehad en dient als controlegroep.

Resultaten: Vergeleken met de controlegroep liet de experimentele groep een significant verhoging zien voor zelfwaardering. Er was geen sprake van een moderatie effect van persoonlijkheid.

Summary

Introduction: The present study explored the effects of the course ‘Happy at school’ (‘Plezier op School’) on self-worth of upcoming first grade high-school students and the moderating effect of personality hereof.

Method: The self-worth in the 375 participants (10-13 years) was measured using the subscale ‘Global self-worth’ of the dutch translation of the *Self-Perception Profile for Adolescents* (Competentie Belevingsschaal voor Adolescenten). Personality is measured using the Dutch translation of the Big Five Inventory (BFI). Half of the participants took part in the course. The other half did not have any intervention and serves as a control group.

Results: The results showed a significant increase in self-esteem for the experimental group, compared with the control group. Personality did not moderate the effect.

Inleiding

Alle kinderen in Nederland maken rond hun twaalfde levensjaar de overgang van basisschool naar de middelbare school (Faber, Verkerk, Van Aken, Lissenburg, & Geerlings, 2006). Voor veel kinderen blijkt dit een periode van stress en zorgen te zijn (Zeedyk, Gallacher, Henderson, Hope, Husband, & Lindsay, 2003). Problemen op sociaal gebied, zoals pesten, nemen eerder toe dan af (Pellegrini & Long, 2002). Positieve gevoelens van zelfwaardering zijn een belangrijke basis voor een succesvolle aanpassing tijdens de adolescentie en zijn waardevol in het voorkomen van emotionele problemen (Compas, Hinden, & Gerhardt, 1995; Sandler & Twohey, 1998; In: DuBois, Burk-Braxton, Swenson, Tevendale, Lockerd, & Moran, 2002). Uit een aantal onderzoeken blijkt echter dat de zelfwaardering van kinderen afneemt na de transitie naar de middelbare school (Eccles et al., 1984; Harter, 1981; Harter et al., 1992; Wigfield & Eccles, 1994, allen in: Zanobini & Usai, 2002; Simmons & Blyth, 1987). Adolescenten die zichzelf als onwaardig zien voor aandacht en respect van leeftijdsgenoten en negatief naar zichzelf kijken, zullen zich waarschijnlijk meer losmaken van hun leeftijdsgenoten (Caldwell, Rudolph, Troop-Gordon, & Kim, 2004). Uit onderzoek van Rubin, Chen, McDougall, Bowker en McKinnon (1995; in: Rubin, Burgess & Coplan, 2002) blijkt dat van kinderen die op zevenjarige leeftijd als sociaal teruggetrokken worden gezien door leeftijdsgenoten, op veertienjarige leeftijd een negatieve zelfperceptie van sociale competentie, een lage zelfwaardering, eenzaamheid en een onveilig gevoel in de buurt van leeftijdsgenoten ervoeren. Ook kinderen die langdurig gepest zijn, blijken over het algemeen een lagere zelfwaardering te hebben (Boivin, Hymel, & Hodges, 2001). Als kinderen door leeftijdsgenoten goedgekeurd worden leidt dit juist tot een toename in zelfwaardering (Thomaes, Reijntjes, Orobio de Castro, Bushman, Poorthuis, & Telch, 2010).

Zelfwaardering blijkt samen te hangen met schoolprestaties, sociaal functioneren en psychopathologie bij kinderen en adolescenten (Bos, Muris, Wulkens & Schaalma, 2006). Zo blijkt zelfwaardering sterk samen te hangen met depressie, angst en eetstoornissen (Bos, Huijding, Muris, Vogel & Biesheuvel, 2010). Omdat zelfwaardering sterk samen blijkt te hangen met verschillende vormen van psychopathologie lijkt het belangrijk hier interventies op te richten om zo psychopathologie bij kinderen en adolescenten te kunnen voorkomen (Bos, Muris, Huijding, 2011). Het is daarom van belang om de zelfwaardering van kinderen die gepest zijn, zijn afgewezen door leeftijdsgenoten en angstig of onhandig zijn in sociaal contact aan te pakken. Wanneer de zelfwaardering van kinderen toeneemt kunnen ze mogelijk de transitie naar de middelbare school beter maken. Hiervoor is onder andere de interventie

‘Plezier op School’ ontwikkeld. ‘Plezier op School’ is een zomercursus voor aanstaande brugklassers die op de basisschool problemen hadden in de omgang met leeftijdsgenoten (Faber, Verkerk, Van Aken, Lissenburg & Geerlings, 2006). Hierbij kan gedacht worden aan kinderen die gepest zijn, afgewezen zijn door leeftijdsgenoten, angstig of onhandig zijn in sociaal contact of onvoldoende weerbaar zijn. Deze interventie beoogt de sociale competentie van aanstaande brugklassers te vergroten, zodat zij een goede start kunnen maken op het voorgezet onderwijs (Faber, Verkerk, Van Aken, Lissenburg & Geerlings, 2006). Onderzoek laat zien dat kinderen door ‘Plezier op school’ minder sociaal angstig zijn en minder gepest worden (Faber, Verkerk, Van Aken, Lissenburg & Geerlings, 2006).

Wanneer aanstaande brugklassers leren zich in de eerste dagen positief, zelfverzekerd en competent te presenteren komen zij hoger in de hiërarchie van de klas te staan. Een hogere plek in de hiërarchie in de klas verlaagt de kans om gepest te worden (Putallaz & Gottman, 1981) en zal hierdoor het sociale oordeel van anderen waarschijnlijk positiever zijn. Harter (1998) stelt dat sommige kinderen de neiging hebben hun zelfwaardering te koppelen aan het sociale oordeel van anderen. Een hogere plek in hiërarchie zal dan mogelijk zorgen voor een hogere zelfwaardering.

Er is in de literatuur onenigheid over het concept zelfwaardering. Zelfwaardering is onderzocht als staat of trek (James, 1890; Heatherton & Polivy, 1991; Kernis, 1993), als voornamelijk cognitief (Markus, 1997), als series domeinspecifieke evaluaties (Marsh, 1986) en als globaal gevoel van zelfwaarde (Rosenberg, 1965) (allen in: Watson, Suls, & Haig, 2002). In dit onderzoek wordt gekeken naar een globale zelfwaardering, wat wordt gezien als een op zichzelf staand construct (Watson, Suls, & Haig, 2002). Zelfwaardering wordt hierbij gezien als het globale oordeel dat een persoon van zichzelf heeft (Thomaes, Reijntjes, Orobio de Castro, Bushman, Poorthuis & Telch, 2010).

Zelfwaardering is stevig geworteld in de basis dimensies van persoonlijkheid, zoals de ‘Big Five’ (Watson, Suls, & Haig, 2002; Erdle, Gosling, and Potter, 2009). Deze dimensies zijn: extraversie, openheid, neuroticisme, vriendelijkheid en consciëntieusheid. Extraversie is de mate waarin een persoon sensorische stimulatie van mensen of situaties kan tolereren. Openheid refereert naar de mate waarin mensen openstaan voor nieuwe ervaringen. Neuroticisme is de mate waarop iemand reageert op stress. Vriendelijkheid is de mate waarin mensen zich relateren aan anderen met tolerantie en acceptatie en consciëntieusheid refereert naar de mate waarin mensen naar doelen toewerken op een ijverige, gedisciplineerde en betrouwbare manier (Amirazodi & Amirazodi, 2011).

Onderzoek van Robins, Tracy, Trzesniewski, Potter en Gosling, (2001) laat zien dat zelfwaardering een positieve correlatie heeft met alle vijf dimensies van de ‘Big Five’, (waarbij neuroticisme werd geformuleerd als emotionele stabiliteit, wat het andere uiteinde van neuroticisme is). Hoge zelfwaardering hangt positief samen met extraversie, openheid, vriendelijkheid en consciëntieusheid en negatief met neuroticisme (Erdle, Gosling & Potter, 2009; Watson, Suls, & Haig 2000). Uit bovenstaand onderzoek komt een duidelijke relatie tussen zelfwaardering en persoonlijkheidstrekken van de ‘Big Five’ naar voren. Daarbij zijn er diverse onderzoeken die hebben gevonden dat de ‘Big Five’ persoonlijkheidstrekken samenhangen met een groot aantal gedragingen (Webb, Christian & Armitage, 2007). Er is weinig onderzoek gevonden die de invloed van deze persoonlijkheidstrekken op het effect van interventies onderzoeken. Enkel Webb en collega’s (2007) hebben gekeken naar de invloed van persoonlijkheid op de effectiviteit van een interventie. Zij vonden dat een interventie gericht op het voorkomen van spijbelen effectief was bij studenten die laag of gemiddeld scoorden op consciëntieusheid. Er is echter helemaal geen onderzoek gevonden naar de invloed van persoonlijkheid op de effectiviteit van een interventie gericht op zelfwaardering. Er zijn wel onderzoeken met uitkomsten die erop zouden kunnen wijzen dat persoonlijkheid invloed heeft. Uit onderzoek blijkt dat extraverte mensen actiever deelnemen in groepen (Barry & Stewart, 1997; Mann, 1959; in: Balthazard, Potter & Warren, 2004), wat er mogelijk op wijst dat zij meer baat hebben van ‘Plezier op School’ aangezien dit een interventie in groepsverband is. Mensen die hoog scoren op neuroticisme zijn snel bang, boos en onzeker in relaties met anderen (Shiner & Caspi, 2003), waardoor zij misschien minder baat hebben van ‘Plezier op School’ juist omdat het een interventie in groepsverband is. Omdat dit nog niet is onderzocht is het belangrijk om te kijken of persoonlijkheid invloed heeft op de effectiviteit van een interventie. In dit onderzoek zal daarom worden gekeken of het mogelijke effect van de zomercursus op ‘Plezier op School’ afhankelijk is van de persoonlijkheidstrekken van de aanstaande brugklassers. Dit zal worden gedaan door persoonlijkheid in dit onderzoek mee te nemen als modererende factor. Persoonlijkheid zal worden gemeten aan de hand van de persoonlijkheidstrekken extraversie, openheid, neuroticisme, vriendelijkheid en consciëntieusheid.

In dit onderzoek wordt gekeken naar de invloed van de zomercursus ‘Plezier op School’ op de zelfgerapporteerde zelfwaardering. Onderzoek laat zien dat kinderen door ‘Plezier op school’ minder sociaal angstig zijn en minder gepest worden (Faber, Verkerk, Van Aken, Lissenburg & Geerlings, 2006). Er wordt daarom verwacht dat het volgen van de

zomercursus ‘Plezier op School’ ook een positieve invloed zal hebben op de zelfgerapporteerde zelfwaardering van aanstaande brugklassers.

In het tweede deel van de studie zal worden gekeken naar de modererende werking van persoonlijkheid op het verband tussen de zomercursus ‘Plezier op School’ en de zelfgerapporteerde zelfwaardering. Uit een studie naar de Big Five persoonlijkheidstreken worden kinderen met een hoge score op extraversie omschreven als gemakkelijk in de omgang, expressief, energiek en dominant tegenover volwassenen en vrienden (Shiner & Caspi, 2003). Deze kinderen zijn op zoek naar gezelligheid en treden graag op de voorgrond. Extraverte mensen zijn daarnaast vaak actieve deelnemers in groepen en populair binnen een groep (Barry & Stewart, 1997; Mann, 1959; in: Balthazard, Potter & Warren, 2004). Omdat deze kinderen graag op de voorgrond treden, gemakkelijk in de omgang zijn en actief deelnemen in groepen wordt verwacht dat kinderen met een hoge score op extraversie meer profijt hebben van ‘Plezier op School’ dan kinderen die hier laag op scoren en hiermee een grotere groei laten zien in hun zelfwaardering.

Kinderen met een hoge score op openheid beschrijft volgens Shiner en Caspi (2003) de diepte, complexiteit en kwaliteit van het mentale en ervaringsgerichte leven van een persoon. Deze kinderen worden gekenmerkt door nieuwsgierigheid, creativiteit, en verbeeldingskracht. Mensen met een hoge score op openheid hebben meer interesse in een grote verscheidenheid van dingen, in het bijzonder dingen die nieuw, complex of onconventioneel zijn (Feist & Brady, 2004; Silvia, 2006; in: Silvia & Sanders, 2010).

Vanwege hun nieuwsgierige karakter wordt verwacht dat kinderen met een hoge score op openheid veel opsteken van de zomercursus en een grotere groei in hun zelfwaardering maken na deelname van ‘Plezier op School’.

Kinderen met een hoge score op neuroticisme worden omschreven als snel bang, boos en onzeker in relaties met anderen. Ze zijn gespannen, voelen zich snel schuldig en hebben een lage zelfwaardering (Shiner & Caspi, 2003). Deze kinderen voelen zich hierdoor waarschijnlijk niet op hun gemak in een groep met onbekenden (Waldman, Atwater & Davidson, 2004). Daarbij komt een negatieve correlatie naar voren tussen zelfwaardering en neuroticisme. Omdat kinderen met een hoge score op neuroticisme meer onzeker zijn in relaties met anderen, een lage zelfwaardering hebben, snel bang en gespannen zijn wordt verwacht dat deze kinderen minder profijt hebben van de zomercursus ‘Plezier op School’ dan kinderen die hier laag op scoren en hiermee een minder grote groei laten zien in hun zelfwaardering.

Kinderen met een hoge score op vriendelijkheid worden omschreven als kinderen die prosociaal gedrag laten zien als empathie, nabijheid, coöperatief gedrag en als kinderen die attent, genereus, beleefd en vriendelijk zijn en goed met anderen overweg kunnen (Shiner & Caspi, 2003). Omdat deze kinderen over het algemeen goed met anderen overweg kunnen en zij veel prosociaal gedrag laten zien wordt verwacht dat kinderen met een hoge score op vriendelijkheid meer profijt hebben van ‘Plezier op School’ dan kinderen die hier laag op scoren en een grotere groei laten zien in hun zelfwaardering.

Kinderen met een hoge score op consciëntieusheid worden beschreven als verantwoordelijk, attent, persistent, ordelijk en netjes, planmatig en denken alvorens te handelen (Shiner & Caspi, 2003). Omdat van eigenschappen als persistent, ordelijk en netjes niet wordt verwacht dat dit een significante invloed op de relatie zal hebben wordt verwacht dat kinderen met een hoge score op consciëntieusheid niet meer profijt hebben van ‘Plezier op School’ dan kinderen die hier laag op scoren en hiermee geen grotere groei in hun zelfwaardering laten zien.

Methode

Onderzoeksdesign

Dit onderzoek is uitgevoerd in het kader van een groter longitudinaal survey-onderzoek waarin de effectiviteit van de zomercursus ‘Plezier op School’ wordt bestudeerd. Dit is een lopend promotieonderzoek van S. F. Mulder waarin kinderen worden gevolgd tijdens de overgang van de basisschool naar de middelbare school.

Het onderzoeksdesign is een randomized controlled trial waarbij twee parallele groepen met elkaar worden vergeleken: de experimentele groep (Plezier op School) en een controlegroep (treatment as usual). Toewijzing aan een van beide onderzoekscondities gebeurt door middel van clusterrandomisatie.

Participanten

Aan dit onderzoek hebben totaal 375 participanten deelgenomen, 160 (42.9%) jongens en 215 (57.1%) meisjes. Van deze kinderen zijn 185 kinderen (49.3%) in de experimentele groep gedeeld en 190 in de controlegroep (50.7%). Van de 185 kinderen in de experimentele groep zijn 75 jongens (40.5%) en 110 meisjes (59.5%). Alle participanten zijn kinderen uit groep acht uit het reguliere Nederlandse onderwijs. De participanten zijn kinderen tussen de 10 en

13 jaar met een gemiddelde leeftijd van 12 jaar en standaarddeviatie van .50 jaar. Alle ouders van de participanten hebben toestemming gegeven voor deelname van dit onderzoek.

Materialen

Zelfwaardering

Zelfwaardering zal worden onderzocht aan de hand van de Competentie Belevingsschaal voor Adolescenten (CBSA; Treffers et al., 2002). Het is een vragenlijst die door de adolescenten zelf ingevuld moeten worden. De CBSA meet de competentiebeleving bij adolescenten van 12 tot 18 jaar oud. De vragenlijst geeft een beeld van hoe een adolescent zichzelf ervaart en hoe deze zijn/haar eigen vaardigheden op een aantal relevante levensgebieden inschat. Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van één van de zeven subschalen van de CBSA, te weten Gevoel van eigenwaarde. Aan de hand van vijf items meet deze schaal hoe een adolescent over het algemeen over zichzelf denkt, of te wel de zelfwaardering van de adolescent. De gemiddelde zelfwaardering is berekend op basis van deze items. De adolescenten krijgen in totaal 15 stellingen. De antwoordmogelijkheden zijn: ik lijk helemaal niet op deze leerlingen (0), ik lijk weinig op deze leerlingen (1), ik lijk veel op deze leerlingen (2) en ik lijk precies op deze leerlingen (3). Bij alle stellingen wordt gevraagd in hoeverre de adolescenten zich vinden lijken op de leerlingen uit de stelling. Voorbeeld van een stelling is: 'Sommige leerlingen zijn best tevreden met hoe ze zijn'. De subschaal 'Gevoel van Eigenwaarde' heeft een Cronbach's Alpha van .75. De COTAN heeft de psychometrische kwaliteiten van de CBSA in 2003 als volgt beoordeeld: de uitgangspunten bij testconstructie als goed, de kwaliteit van het testmateriaal als goed, de kwaliteit van de handleiding als goed, de normen als goed, de betrouwbaarheid als voldoende, de begripsvaliditeit als goed. De criteriumvaliditeit is als onvoldoende beoordeeld, omdat deze nog niet is onderzocht.

Persoonlijkheid

Persoonlijkheid zal worden onderzocht aan de hand van de Nederlandse vertaling van de Big Five Inventory (BFI). Deze vragenlijst meet persoonlijkheid aan de hand van vijf dimensies, respectievelijk Openheid, Conscientieusheid, Extraversie, Aangenaamheid en Neuroticisme. De test bestaat uit 45 stellingen, waarbij de kinderen gevraagd wordt bij elke stelling aan te geven in hoeverre hij/zij de stelling op zichzelf van toepassing vindt. Alle vijf factoren hebben voldoende interne consistentie met een Cronbach's alfa van .63 tot .74. De Nederlandse BFI is een goed psychometrisch en valide instrument (Denissen, Geenen, van Aken, Gosling & Potter, 2008).

Procedure

In het schooljaar 2008-2009 en in het schooljaar 2009-2010 zijn verschillende basisscholen benaderd aan de hand van een informatiebrief over het onderzoek. Daarna is er telefonisch contact geweest waarin interesse voor het onderzoek is gepeild. Na het informeren van de scholen over het onderzoek hebben 145 scholen toegestemd mee te werken. Na toezegging van deelname hebben alle ouders van de leerlingen van groep acht een brief gekregen met informatie over het onderzoek. Ouders kunnen een ‘bezwaar tegen deelname klassikale monitor’ formulier invullen en opsturen naar de leerkracht als zij bezwaar hebben tegen de deelname van hun kind. Hierna vindt een klassikale screening plaats. Middels deze screening wordt een selectie gemaakt met kinderen die hoog scoren op sociale problemen. Naast vragenlijsten over zelfwaardering en persoonlijkheid worden een aantal vragenlijsten afgenomen in het kader van het grotere onderzoek. Kinderen met een verhoogde score op sociale angst worden uitgenodigd voor een groter vervolgonderzoek waarin de effectiviteit van de zomercursus ‘Plezier op School’ wordt onderzocht. Ouders moeten hier toestemming voor geven.

De basisscholen participierend in het onderzoek zijn middels loting verdeeld over een experimentele- en een controlegroep. Participanten in de experimentele groep hebben in de laatste week voor de overgang naar de middelbare school de interventie ‘Plezier op School’ gevolgd. De participanten uit de controle groep maken de overgang naar de middelbare school zonder aan een interventie deel te nemen.

Er is gebruik gemaakt van vier meetmomenten waarin vragenlijsten zijn afgenomen. Het eerste meetmoment was voor aanvang van ‘Plezier op School’. Het tweede meetmoment vond twee weken na het volgen van ‘Plezier op School’ plaats. Het derde meetmoment vond na dertien weken les plaats. Het vierde en laatste meetmoment was na veertig weken les.

Statistische analyse

De gegevens worden ingevoerd en geanalyseerd met behulp van het computerprogramma Statistical Package for Sociale Sciences (SPSS). Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen is gekozen voor een multivariate-variantieanalyse (MANOVA) voor herhaalde metingen van de zelfwaarderingsschaal ‘Gevoel voor Eigenwaarde’ als binnen-de-groep-factor en de interventie en de vijf persoonlijkheidstreken als moderator (tussen-de-groep-factor). De participanten zijn per persoonlijkheidstrek onderverdeeld in drie groepen,

met respectievelijk een lage, gemiddelde of hoge score op de trek. Daarbij is zelfwaardering op meetmoment 1 als covariaat meegenomen.

Resultaten

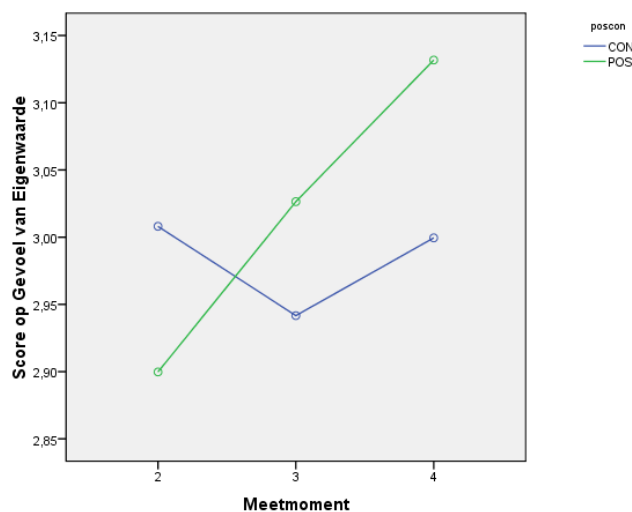
Om te kijken naar het effect van de zomercursus ‘Plezier op School’ op de zelfwaardering van adolescenten en de modererende werking van persoonlijkheid is eerst naar de beschrijvende statistiek van de meetinstrumenten gekeken (zie tabel 1).

Tabel 1. *Beschrijvende statistiek meetinstrumenten*

Vragenlijst	Subschaal	Gemiddelde	Standaarddeviatie
CBSA Meetmoment 1 (range 1-4)	Gevoel voor eigenwaarde	2.80	0.64
CBSA Meetmoment 2	Gevoel voor eigenwaarde	2.97	0.57
CBSA Meetmoment 3	Gevoel voor eigenwaarde	2.96	0.60
CBSA Meetmoment 4	Gevoel voor eigenwaarde	3.04	0.61
BFI (range 1-5)	Extraversie	3.22	0.68
	Openheid	3.33	0.61
	Neuroticisme	3.15	0.66
	Vriendelijkheid	3.65	0.61
	Consciëntieusheid	3.29	0.67

Het eerste deel van dit onderzoek richt zich op de invloed van de zomercursus ‘Plezier op School’ op de zelfwaardering van aanstaande brugklassers. Om dit te onderzoeken is gebruik gemaakt van een multivariate-variantieanalyse (MANOVA) voor herhaalde metingen.

Uit de resultaten komt een significant verschil tussen de voor- en de nameting van zelfwaardering in de experimentele groep naar voren (Wilks’ Lambda = 0.94, $F(2,267)=8.06$, $p<0.001$).

Figuur 1. *Verskil in gemiddelde score op ‘Gevoel van Eigenwaarde’ van de experimentele groep (POS) en de controle groep (CON) op meetmoment 2, 3 en 4.*

Er is tevens gebruik gemaakt van een multivariate-variantieanalyse (MANOVA) voor herhaalde metingen om de invloed van vijf persoonlijkheidstrekken op de relatie tussen zelfwaardering en de zomercursus 'Plezier op School' te kunnen meten.

Extraversie blijkt geen significante invloed te hebben op de relatie tussen zelfwaardering en de zomercursus 'Plezier op School' (Wilks' Lambda = 0.98, $F(4,528)=1.44$, $p=0.22$).

Ditzelfde geldt voor Openheid (Wilks' Lambda = 0.98, $F(4,528)=1.15$, $p=0.33$), Neuroticisme (Wilks' Lambda = 0.98, $F(4,528)=1.57$, $p=0.18$), Vriendelijkheid (Wilks' Lambda = 0.99, $F(4,528)=0.66$, $p=0.62$) en Conscientieusheid (Wilks' Lambda = 0.98, $F(4,528)=1.43$, $p=0.22$).

Discussie

In dit onderzoek is gekeken naar de invloed van de zomercursus 'Plezier op School' op de zelfgerapporteerde zelfwaardering. Omdat uit onderzoek naar voren kwam dat kinderen die hebben deelgenomen aan 'Plezier op School' minder sociaal angstig zijn en minder gepest worden (Faber et al., 2006) werd verwacht dat het volgen van de zomercursus 'Plezier op School' een positieve invloed zou hebben op de zelfgerapporteerde zelfwaardering van aanstaande brugklassers. Uit de resultaten blijkt dit inderdaad het geval te zijn. De zelfwaardering van de kinderen in de experimentele groep laat een significant grotere groei in zelfwaardering zien in vergelijking met de controlegroep. Deelname aan de zomercursus 'Plezier op School' heeft een positieve invloed op de zelfwaardering van aanstaande brugklassers. Dit effect is na veertig weken nog steeds zichtbaar, wat aangeeft dat deze invloed op lang termijn blijft bestaan. De kinderen worden in de zomercursus geleerd zich in de eerste dagen positief, zelfverzekerd en competent aan de klas te presenteren. Hierdoor zijn ze mogelijk hoger in de hiërarchie in de klas komen te staan. Kinderen met een hogere plek in de hiërarchie van de klas verlaagd de kans om gepest te worden (Putallaz & Gottman, 1981). Bovendien blijkt uit onderzoek dat de zelfwaardering van kinderen die door leeftijdsgenoten goedgekeurd worden toeneemt (Thomaes, Reijntjes, Orobio de Castro, Bushman, Poorthuis & Telch, 2010). De resultaten van dit onderzoek suggereert dat kinderen na deelname van de zomercursus zich positief, zelfverzekerd en competent aan de klas hebben gepresenteerd en hierdoor hoger in de hiërarchie van de klas zijn komen te staan. Dit zou geleid kunnen hebben tot goedkeuring van leeftijdsgenoten, wat een toename in zelfwaardering tot gevolg heeft

gehad. Om de precieze oorzaak van de toename in zelfwaardering van de kinderen na deelname van de zomercursus vast te stellen is vervolgonderzoek geïndiceerd.

In het tweede deel van het onderzoek is onderzocht of persoonlijkheid het effect van de zomercursus ‘Plezier op School’ beïnvloed. De ‘Big Five’ persoonlijkheidstreken extraversie, openheid, neuroticisme en vriendelijkheid en consciëntieusheid zijn om deze reden als moderator in het onderzoek meegenomen. Er werd verwacht dat adolescenten met een hoge score op extraversie, openheid, vriendelijkheid meer profijt van de zomercursus zouden ervaren en hierdoor een grotere groei in hun zelfwaardering zouden laten zien. Bij een hoge score op neuroticisme werd verwacht dat de adolescenten minder profijt zouden hebben en dit een minder grote groei in hun zelfwaardering tot gevolg zou hebben. Van consciëntieusheid werd geen moderatie effect verwacht. De resultaten hebben de verwachtingen wat betreft extraversie, openheid, neuroticisme en vriendelijkheid niet ondersteunt. De verwachting dat consciëntieusheid geen moderator van de relatie tussen de zomercursus en zelfwaardering is wel bevestigd. Geen van de persoonlijkheidstreken liet een significante invloed op de relatie van de zomercursus ‘Plezier op School’ zien. Een reden hiervoor zou kunnen zijn dat kinderen die deze zomercursus volgen misschien minder spreiding op de persoonlijkheidstreken extraversie, openheid, vriendelijkheid en consciëntieusheid en hoger op neuroticisme laten zien in vergelijking met kinderen die geen sociale problemen ervaren. Zo blijkt uit onderzoek dat neuroticisme vaak verhoogd is bij sociaal angstige kinderen (Naragon-Gainy, 2010; Naragon-Gainy, Watson & Markon, 2009). Daarbij worden lage niveaus van extraversie in verband gebracht met sociale angst (Naragon-Gainy, Watson & Markon, 2009). Dat er geen significante invloed van persoonlijkheid wordt gevonden ligt mogelijk aan de gekozen categorieën van de persoonlijkheidstreken. Deze zijn ingedeeld in ‘laag’, ‘gemiddeld’ of ‘hoog’ op basis van standaarddeviaties waarbij ‘gemiddeld’ een gemiddelde score plus zowel een standaarddeviatie naar boven als beneden. De categorie ‘laag’ ligt vanaf een standaarddeviatie beneden het gemiddelde tot de laagste score en de categorie ‘hoog’ vanaf een standaarddeviatie boven het gemiddelde tot de hoogste score. Mogelijk worden er wel significante verschillen gevonden als voor een andere indeling wordt gekozen.

Wanneer er verschil was geweest in de effectiviteit van ‘Plezier op School’ op basis van persoonlijkheid zou de zomercursus ‘Plezier op School’ meer specifiek kunnen worden ingezet. Dit kan leiden tot een meer effectieve en doelgerichte interventie, gericht op

een doelgroep die de grootste profijt van ‘Plezier op School’ zal ervaren. Aangezien persoonlijkheid geen rol speelt in de effectiviteit van de zomercursus in dit onderzoek blijkt ‘Plezier op School’ geschikt voor een brede doelgroep.

Sterke punten, beperkingen en advies voor vervolgonderzoek

Sterke punten van dit onderzoek zijn de meerdere meetmomenten, waardoor behalve op korte termijn ook kan worden gekeken naar het effect van de zomercursus ‘Plezier op School’ op de lange termijn. Hierdoor kon worden aangetoond dat het effect van ‘Plezier op School’ veertig weken na deelname van de zomercursus nog steeds zichtbaar is. Daarnaast is een sterk punt van dit onderzoek dat er gekeken is naar de invloed van persoonlijkheid of de effectiviteit van de zomercursus ‘Plezier op School’. Dit is een sterk punt, omdat er nog geen onderzoek is die de invloed van persoonlijkheid op interventies onderzocht heeft. Hoewel uit dit onderzoek geen significante rol van persoonlijkheid naar voren komt, is het belangrijk om dit te onderzoeken, zodat er meer bekend wordt over de relatie tussen persoonlijkheid en effectiviteit. Nu is één onderzoek niet genoeg om harde uitspraken te doen over de invloed van persoonlijkheid op de effectiviteit van interventies. Vervolgonderzoek is daarom geïndiceerd.

Behalve sterke punten heeft dit onderzoek ook beperkingen. Een beperking van het onderzoek is dat de onderzoeker de vragenlijsten niet zelf heeft afgenomen. De leerkrachten hebben de vragenlijsten opgestuurd gekregen en zijn verantwoordelijk geweest voor de afname hiervan. Hierdoor is het niet te controleren dat deze leerkrachten zich inderdaad hebben gehouden aan de duidelijke instructies voor de afname. Het zou kunnen dat sommige leerkrachten bijvoorbeeld minder goed hebben opgelet of de leerlingen alle vragen hebben ingevuld of er niet voor hebben gezorgd dat de tafels van de leerlingen uit elkaar werden gezet. In deze gevallen kan het zijn dat de antwoorden op de vragenlijsten minder betrouwbaar zijn. In vervolgonderzoek is het aan te raden voor meer toezicht door de onderzoeker zelf te zorgen, om zo zicht op de kwaliteit van de vragenlijsten te houden. Daarbij is voor het verzamelen van data gebruik gemaakt van zelfbeoordelvragenlijsten. De adolescenten zouden een vertekend beeld kunnen schetsen door sociaal wenselijke antwoorden te geven. Het gebruik van zelfbeoordelvragenlijsten kan ook als positief gezien worden, aangezien er in dit onderzoek wordt gekeken naar de zelfwaardering van aanstaande brugklassers. Deze brugklassers zijn zelf de beste informanten.

Een andere beperking is de subschaal die is gebruikt om zelfwaardering te meten. Deze schaal meet met vijf vragen hoe een adolescent in het algemeen over zichzelf denkt. Er zijn echter

meer gebieden die van belang zijn bij het meten van zelfwaardering, te weten schoolvaardigheden, sociale acceptatie, hechte vriendschappen, fysiek uiterlijk en sportieve vaardigheden (Treffers et al., 2002). In vervolgonderzoek wordt daarom geadviseerd om de gehele Competentie Belevingsschaal voor Adolescenten af te nemen, voor een vollediger beeld.

Concluderend kan worden gesteld dat de zomercursus ‘Plezier op School’ een positief effect heeft op de zelfgerapporteerde zelfwaardering van aanstaande brugklassers. Dit effect is veertig weken na deelname van de zomercursus nog steeds aanwezig. Persoonlijkheid blijkt geen rol te spelen in de relatie tussen de zomercursus en zelfwaardering. Mogelijk kan dit verklaard worden doordat kinderen met sociale problemen al minder hoog op persoonlijkheidstrekken scoren als extraversie en hoger scoren op neuroticisme dan de kinderen zonder sociale problemen.

Referentielijst

- Amirazodi, F., & Amirazodi, M. (2011). Personality traits and self-esteem. *Social and Behavioral Sciences*, 29, 713-716.
- Balthazard, P., Potter, R. E., & Warren, J. (2004). Expertise, extraversion and group interaction styles as performance indicators in virtual teams: how do perceptions of IT's performance get formed. *Database for Advances in Information Systems*, 35, 41-64.
- Boivin, M., Hymel, S., Hodges, E. (2001). Toward a process view of peer rejection and harassment. In: Juvonen, J., Graham, S., (eds.), *Peer harassment in school: The plight of the vulnerable and victimized*, New York: Guilford Press.
- Bos, A. E. R., Muris, P., Mulkens, S., & Schaalma, H. P. (2006). Changing self-esteem in children and adolescents: A roadmap for future interventions. *Netherlands Journal of Psychology*, 62, 26-33.
- Bos, A.E.R., Huijding, J., Muris, P., Vogel, L.R.R., & Biesheuvel, J. (2010). Global, Contingent and Implicit Self-Esteem and Psychopathological Symptoms in Adolescents. *Personality and Individual Differences*, 48, 311-316.
- Bos, A. E. R., Muris, P., & Huijding, J. (2011). Preventie van psychopathologie bij kinderen en adolescenten: het belang van zelfwaarderingsinterventies. *Psychologie & gezondheid*, 39, 232-240.

- Caldwell, M. S., Rudolph, K. D., Troop-Gordon, W., & Kim, D. (2004). Reciprocal influences among relational selfviews, social disengagement, and peer stress during early adolescence. *Child Development, 75*, 1140-1154.
- Commissie Testaangelegenheden Nederland (1994-2009). *COTAN Documentatie, het NIP*. Geraadpleegd op: <http://www.cotandocumentatie.nl/>
- Denissen, J.J.A., Geenen, R., van Aken, M.A.G., Gosling, S.D., & Potter, J. (2008). Development and Validation of a Dutch Translation of the Big Five Inventory (BFI). *Journal of Personality Assessment, 90*, 152–157.
- DuBois, D. L., Burk-Braxton, C., Swenson, L. P., Tevendale, H. D., Lockerd, E. M., & Moran, B. L. (2002). Getting by with a little help from self and others: self-esteem and social support as resources during early adolescence. *Developmental Psychology, 38*, 822- 839.
- Erdle, S., Gosling, S. D., & Potter, J. (2009). Does self-esteem account for the higher-order factors of the Big Five? *Journal of Research in Personality, 43*, 921–922.
- Faber, M., Verkerk, G., Aken, van, M., Lissenburg, L., & Geerlings, M. (2006). Plezier op school: sterker naar de brugklas. *Kind en Adolescent Praktijk, 5*, 31-39.
- Harter, S. (1998). The development of self-representations. In Damon, W., & Eisenberg, N. (Eds.), *Handbook of child psychology: Social, emotional, and personality development*, (pp. 553- 617). New York: Wiley.
- Harter, S. (1999). *The construction of the self: A developmental perspective*. New York: Guilford Press.
- Lohaus, A., Elben, C., Ball, J., & Klein-Hessling, J. (2004). School transition from elementary to secondary school: changes in psychological adjustment. *Educational Psychology, 24*, 161-173.
- Naragon-Gainey, K. (2010). Meta-Analysis of the relations of anxiety sensitivity to the depressive and anxiety disorders. *Psychological Bulletin, 136*, 128-150.
- Naragon-Gainey, K., Watson, D., & Markon, K. E. (2009). Differential relations of depression and social anxiety symptoms to the facets of extraversion/positive emotionality. *Journal of Abnormal Psychology, 118*, 299-310.
- Pellegrini, A. D., & Long, J. D. (2002). A longitudinal study of bullying, dominance and victimization during the transition from primary school through secondary school, *British Journal of Developmental Psychology, 20*, 259-280.
- Putallaz, M., & Gottman, J. M. (1981). An interactional model of children's entry into peer Groups. *Child Development, 52*, 986-994.

- Rubin, K. H., Burgess, K. B., & Coplan, R. J. (2002). Social withdrawal and shyness. In: Smith, P. K., & Hart, C. H. (2011). *Blackwell handbook of childhood social development*, Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Robins, R. W., Tracy, J. L., Trzesniewski, K., Potter, J., & Gosling, S. D. (2001). Personality correlates of self-esteem. *Journal of Research in Personality*, 35, 463-482.
- Shiner, R., & Caspi, A. (2003). Personality differences in childhood and adolescence: Measurement, development, and consequences. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 44, 2-32.
- Silvia, P. J., & Sanders, C. E. (2010). Why are smart people curious? Fluid intelligence, openness to experience and interest. *Learning and Individual Differences*, 20, 242–245.
- Simmons, R. G., & Blyth, D. A. (1987). *Moving into Adolescence: the Impact of Pubertal Change and School Context*. New York: Aldine Transaction.
- Thomaes, S., Reijntjes, A., Orobio de Castro, B., Bushman, B. J., Poorthuis, A., & Telch, M. J. (2010). I Like Me If You Like Me: On the Interpersonal Modulation and Regulation of Preadolescents' State Self-Esteem. *Child development*, 81, 811-825.
- Treffers, D. A., Goedhart, A. W., Bergh van den, B. R. H., Veerman, J. W., Ackaert, L., & Rycke de, L. (2002). *Competentie-belevingschaal voor Adolescenten: handleiding*. Lisse: Swets Test Publishers.
- Waldman, D. A., Atwater, L. E., & Davidson, R. A. (2004). The role of individualism and the five-factor model in the prediction of performance in an leaderless group discussion, *Journal of personality*, 72, 1-28.
- Watson, D., Suls, J., & Haig, J. (2002). Global Self-Esteem in Relation to Structural Models of Personality and Affectivity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83, 185–197.
- Webb, L. T., Christian, J., & Armitage, C. J. (2007). Helping students turn up for class: Does personality moderate the effectiveness of an implementation intention intervention? *Learning and Individual Differences*, 17, 316-327.
- Zeedyk, M.S., Gallacher, J., Henderson, M., Hope, G., Husband, B., & Lindsay, K. (2003). Negotiating the Transition from Primary to Secondary School: Perceptions of Pupils, Parents and Teachers. *School Psychology International*, 24, 67-79.
- Zanobini, M., & Usai, M. C. (2002). Domain-Specific Self-concept and Achievement Motivation in the Transition from Primary to Low Middle School. *Educational Psychology*, 22, 203-217.